

RYBNY (39) ai

sg m N rybny (12). ◇ A rybny (1). ◇ [I rybnym, rybn(e)m. ◇ L rybnym.] ◇ f N rybną (9). ◇ G rybn(e)i (2). ◇ A rybną (1). ◇ I rybną (1). ◇ n N rybn(e) (1). ◇ [G rybn(e)go.] ◇ pl N subst rybné (7); -é (1), -(e) (6). ◇ G rybnych (1) *Calep*, rybn(e)ch (1) *FalZioł*. ◇ A subst rybn(e) (1). ◇ I f rybn(e)mi (1). ◇ L rybnych (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVII (z Cn) – XVIII w.

1. Przymiotnik od „ryba” w znac. podstawowym; *piscarius Murm, Mymer¹, BartBydg, Mącz, Cn; piscosus Miech, Mącz, Cn; piscatorius Mącz, Cn (38)* :

Zestawienie: n-loc »brona Rybna« = nazwa bramy w Jerozolimie; *porta Piscium Vulg, PolAnt (2); Leop Soph 1/20[10];* Onego dnia będzie/ mowi Iehowá/ głos wołającego od brony rybney *BudBib Soph 1/19[10]*.

a. Będący częścią ryby lub pochodzący od niej (4) : Spondyle (spondile), zvonu rybne chrziptowe *BartBydg 148b*; Orzechy [...] głowie y oczam łzkodzą Thelko maia mocz od rybnech iadow zachowawaią [!] człowieka. *FalZioł III 19b, II 5a*; Carum – Potrawa zikier y zielitek ribnich. *Calep 448a*.

W charakterystycznych połączeniach: *rybna(-e) ikra, jelitko, zwono, żość*.

b. Sporządzony z ryby (2) : Oxygarum, Kwásna poliewká ribna. *Mącz 271d, 142d*; [Halec Lag/ rofoł rybny. *UrsinGramm 134*].

[Wyrażenie: »lak rybny«: *UrsinGramm 194*; Stáré mákuły y łzpácenié oblicza/ iáko lifzáie/ y takim podobné/ tedy wczynić maść z biálego chlébá/ á z lakiem rybnym/ á tym pláftrem okładác. *UrządowHerb 307a, 222a*.]

c. [Na którym przyrządza się ryby: *Sartago piscatoria Fífchpfanne Rybna panewká ArtNom H5v*.]

d. [W którym żyją ryby: *Sadzawka rybna ichtiotrophion ReuchlinBartBydg p3*.]

e. Obfitujący w ryby (8) : Konftancia miáłto Niemieckie/ nie bárzo wielkie ále chędogie á rofkofzne/ tam wodá iáłna przeźrzyfta rybna *BielKron 283, 292; Mącz 301a*; Y was nadobne Nymphy wfpomieniemy/ A záuwsze ćiebie naprzod przed inemi/ Ktorą Dnieftr rybny/ ktorą Wiłlá łobie Biorą [...] ku ozdobie. *SzarzRyt D3*.

Wyrażenia: [»jezioro rybne«: *Przy tymże Ołtrowie iełt Ieżioro wielkie y bárzo rybne PaprHerby 104*.]

»rzeka rybna« = *piscosus fluvius Miech; piscosus amnis Mącz [szyk 3:1] (4)*: Włzitkie ony rzeki łą tak ribne, iż teź Tatarzy łtoiąc na brzegu łzablami riby rołcinaia. *MiechGlab 26*; Rzeká idzie pod miáłto rzeczona Threyłłem bardzo rybna *BielKron 286v, 433; Mącz 301a*.

f. Zwiqzany z połowem i handlem rybami (19) :

Wyrażenia: »rybne ławy, stoły« = *piscaria, forum piscatorium a. piscarium Mącz [szyk 4:1] (4:1)*: *Piscarium forum, Rybne ławy Mącz 301a, 135a, 301a [2 r.]*; krotko mowiac/ łkazono tego co pozwał Szłáchćicá nie podlego [!] [...] ná łiedzenie w wieży rok ieden/ á wysiedziawfzy zołtáwiono mu cále práwo czynieniá/ o lekkość/ bo go było kiymi wybito ná rybnych łtolech. *GórnRozm H4v; [LustrKra I 8; PaprHerby 93]*.

»rybny przekupień, [kupiec]« = *piscarius Mącz* [szyk 1:1] (2): *Mącz* 301a; Ichthyopola – Ribni przekupień. *Calep* 499b; [W tym mieście był Marcin Hoeblok kupiec rybny *BazHist* 57 (*Linde*)].

[»rybny sadz«: In iulio: [...] die 28 za 2 klotce, jedna do zamykania rybnego sadzu *InwBiskWłocł* 1582 164.]

»rybna(-y) sieć, sak« = *sagena Mącz* [szyk zmienny] (2:1): Mirmillo, Był nieyáki zapáfnik [...] / ten fie potykał z drugim Retarius zwánym dla tego iż rybnią lieć pod helmem nośył *Mącz* 223b; Tragula, Rybny fák *Mącz* [460]c, 364b; [In mense martio: [...] die 26 za sieć wielką rybnią i za powrozy do niej ... 9 Fl. 19 gr. *InwBiskWłocł* 1582 161].

»rybny targ, rynek« = *forum piscarium Murm, Mymer¹, BartBydrg, Mącz; forum piscatorium Mącz* [szyk 6:2] (6:2): *Murm* 28; *Mymer¹* 6; *BartBydrg* 60; Ichthyopolium, Rybny targ. *Mącz* 164a, 301a [3 r.]; *Calep* 499b.

»rybna węda« (1): *Hamus piscarius, Rybna wędá. Mącz* 301a.

»rybna wiersza« = *pułapka na ryby* [szyk zmienny] (1): Wiem że tego nie piłá Rey ni Kochánowśky/ Lecz żołnierski páchołek ia Adam Czáhrowśky. Ktozemuby przyśtoyni rybne wierśze fkladác/ Niż nád Poétickimi wierźmi piorem władác. *CzahTr* C4v; [*WujBib Iob* 40/26].

Zestawienia: »rybny czynsz« (1): (*nagł*) Dańi Kmiece. (–) Czýnřz/ Naiem/ Miodowe czynřze/ Gáiowe dani/ Kárczemne/ Rybne czynřze *GostGosp* 168.

[»dań rybna«: Tyż powiedziały panie, które tę dań rybnią wydawają, że staradawna jedno sześcioro stanie na rybnych stolech było *LustrKraK* I 8; Dań rybna. – Dawają z całej role po 10 ryb albo per gr 3 *LustrKraK* I 146, I 147, 170, II 25, 34.

»gaj [= *prawo korzystania*] rybny«: Jezior do tego starostwa należących arendowano i z jeziorami augustowskimi spólnie z gajem rybnem za pewną sumę pieniędzy. *LustrPodl* 125.]

g. *O dniach postnych, w których wolno spożywać ryby* (2) :

Wyrażenie: »rybny dzień« [szyk 1:1] (2): iefli kto tego niebáczy [...] niechái wié/ żeć by ten przykład niebył napisán/ żebych [.] abo czwórtdzieści dni wrzeczy iako pán Chrifus pościli abo niektóre dni mięśné niektóre poftné/ rybné/ á mléczné poftanowili *MurzNT* 13v; IEden [*blazen*] prze towarzyśze w rybny dzień feft fpráwił *RejFig* Aa3; [*LustrKraK* II 119; *LustrLub* 30; Ma ten młynarz wolność łowić ryby małą siecią przy brzegu we dni rybne wedle przywileju swego. *LustrMaz* II 97; Tamże rybitwi [...] zwykli byli dawać do zamku ryb na 3 dni rybne w tydzień *LustrRus* I 123, 52; Łowią w rybne dni pod lodem drgubicami, które łowienie może szacować na każdy rok mc. 40 *LustrSand* 294; *LustrWpol* I 247; *BazHist* 178 (*Linde*)].

2. [*W funkcji rzeczownika*: »rybne« = *czynsz lub danina z ryb za prawo do połowu ryb*: Rybnego tego roku zjednali na kóp 3 ryb suchych – pstrągów albo lipieni, każda kopa per fl. 1; facit ... mc. 1/42/0 *LustrKraK* I 177; W której kmieci robotnych na dworzyszczach osiadłych jest siedm, którzy dają czynszu dorocznego po gr 8 [...] przędze po 3 łokcie, rybnego, iż im wolno łowić w Dniestrowych jeziorkach, po gr 40 *LustrRus* I 280; Iablonow wieś W której kmieci [...] dają czynszu dorocznego po gr 12, za robotę po gr 15, za ser po gr 2, [...] rybnego po gr 2 *LustrRus* II 90, II 7.

rybne z czego: Rybnego z jezior płacą ... mc 0/24/0 *LustrSand* 30.]

3. [*Przymiotnik od „Ryby” ‘nazwa konstelacji gwiazdnej i znaku Zodiaku’*:

Wyrażenie: »znak rybny«: Venus z Marsem rządziła rok kiedym sie rodził/ A Phebus w Znáku Rybnym zaś w Skopowym chodził StryjKron)(.)

4. Zestawienie w funkcji nazwy botanicznej: »rybna nać« = prawdopodobnie *Calamintha nepetoides* (Juss); kalaminta kocimiętkowata, roślina o intensywnym zapachu z rodziny jasnotowatych (*Lamiaceae*) (1) : *Calamintha*, Species mente vel pulegii. Kotcza miętká álbo ziele, niektórzy białą lebiotką. Niektórzy rybnią nácią zową. Mącz 30d.

Cf [NIERYBNY], RYBI, [RYBICKIE], [RYBITWIE]

JR